

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Q. 51. Si motiva utrimque sint æquè probabilia, an intellectus possit per voluntatem applicari, ad assentiendum huic potiùs quàm illi parti.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42634

inventas utrimque rationes graves certi sumus nos non posse veritatem certò rescire, dicimus licere utramque partem.

Q. 51. Si motiva utrimque sint æquè probabilia, 398
an intellectus possit per voluntatem applicari ad assentiendum huic potius quàm illi parti. R.

§. I. Si sit materia facti, Carden. in I. crisi d. 6. n. 80. dicit intellectum non posse saltem prudenter à voluntate applicari ad assentiendum alterutri parti, sed debere manere positivè dubium & suspendere omnem assensum, uti si tres dicant Petrum fuisse in foro, & alii tres æqualis auctoritatis dicant eodem tempore fuisse domi, intellectus neutri parti prudenter credet, quia hæc motiva videntur se mutuò elidere, uti pluribus contendit idem Carden. d. 41. à n. 304. Quod verum videtur, si utraque pars dicat se scire & vidisse, ob rationem datam n. 243. De cætero, si motiva se directè non elidant, uti si pars una dicat se putare, quòd fuerit in foro; & pars altera, se putare, quòd fuerit domi, habeatque utraque prudentem rationem id putandi, non elident se mutuò hæc auctoritates, uti constat ex dictis n. 263., cum fundent se in diversis rationibus bonâ fide & invincibiliter agnitis tanquam probabilibus, ergo utrumque etiam poterit mihi fieri probabile, ideòque poterit intellectus meus in hac materia facti, quod poterit in materia juris, uti rectè Banholtzer n. 14. & Tambur. in Decal. l. 1. c. 3. §. 3. n. 11., nullam enim video disparitatem. Nec obstat, quòd testes contrarii nihil probent, nam id tantùm tenet pro foro externo, in quo si plenè non probetur delictum, reputatur nullum. Conf. Nam si ex scripto soleam confiteri absque errore, legerimque peccata, uti soleo, inter quæ fuerit mendacium, prudenter iudico me illud esse confessum, quia ex communiter contingen-

tingentibus à me, est pro me prudens præsumptio, è contrà si Confessarius, qui statuerat me specialiter admonere de mendacio, dicat me illud non esse confessum, & ipse etiam non soleat circa talia errare, etiam prudeuter judicare potero me non esse confessum, quia similiter ex communiter contingentibus ab illo, est pro ipso etiam prudens præsumptio, neque hæc motiva se elidunt, sed faciunt materiam facti utrimque probabilem, ergo.

399 §. II. Saltem si sit materia juris, potest intellectus per voluntatem applicari ad assensum etiam quandoque prudentem potiùs unius quàm alterius partis, ita habet communis *Suar. i. 2. tr. 2. d. 10. l. 1. n. 5.* dicens esse *S. Thoma, Sanch. Gran. Ovied. Arr. Bress Lugo, Carden.* in 1. crisi d. 15. c. 4. a. 7. & *Teril.* hic q. 8. 9. 10. & in Reg. q. 51. *Fabri* in summ. de fide c. 2. n. 7., & consentit *Ess.* in app. a. 123., saltem si motiva utrimque non sint omnino similia & ejusdem planè rationis: Est autem contra *Az. Castrop. Schild. tr. 2. n. 16. Mercor. Eliz.* in app. q. 1. & seqq. *Gonz.* diff. 7. §. 3. *Ehrentr.* a. 11. *Camargo* p. I. l. 1. cont. 5. *Probat*ur, nam ipsa voluntas potest prudenter inter bona æqualia eligere hoc præ illo, uti cum communi suppono ex Philosophia, & videtur probare experientia, si enim videam duo ova, quamvis per simplices affectiones non magis ferar in unum quàm alterum, tamen, ne utroque caream, possum pro mea libertate eligere hoc præ illo, ideo solùm, quia volo, & cognosco utrumque esse sufficiens mihi bonum, neutrum autem esse necessarium, sic enim etiam Deus inter bona creata æqualia liberè præeligit unum, ergo similiter poterit intellectus per voluntatem applicari ad unam potiùs partem quàm alteram. *Nec obstat*, quòd intellectus sit potentia necessaria, nam licet in evidenti

evidentibus necessariò procedat, non tamen in illis, quæ sunt inevidentia & incerta; & licet in his per se nequeat uni potiùs parti quàm alteri accedere, tamen potest applicatus per voluntatem, cujus imperio in his subjacet, & à qua potest determinari, ut aliter assentiatur, quàm mereantur præcisè motiva rationum, uti nunc certum est, postquam *Innocent. XI* damnavit hanc 19. propositionem, *voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium*; cujus oppositum cum dicat *Eliz. q. 5. §. 3.* his verbis, *intellectus nunquam objecto adherere plus potest, quàm putat illius motivum mereri.* Item *q. 9. §. 1.* *motiva alicujus conclusionis nequeunt jure pluris esse, aut pluris fieri respectu voluntatis, quàm sint vel fiant respectu intellectus,* doctrina ejus aliorumque sequacium nunc relinquenda est. Idem vult etiam *S. Th. 2. 2. q. 1. a. 4.* his verbis, *alio modo assentitur intellectus alicui, non quia sufficienter movetur ab objecto proprio, sed per quandam electionem voluntariè declinans in unam partem magis quàm in aliam:* Item *l. 3. Eth. lect. 18* ante medium, *quia operabilia sunt contingenta, non cogitur ratio ad assentiendum huic vel illi sicuti accidit in demonstrativis, sed in potestate habet homo, quòd assentiatur uni vel alteri parti contradictionis, sicut accidit in omnibus opinabilibus & maxime circa operabilia, in quibus plurima attenduntur, secundùm quorum quodlibet aliquid potest judicari bonum.* Item de verit. *q. 14. a. 1.* *intellectus determinatur per voluntatem, qua eligit assentiri uni parti determinatæ propter aliquid, quod est sufficiens ad movendam voluntatem, non intellectum.* Idem vult *S. Ignatius Lojola* in *Epist. de obedient.* ubi ait, *hoc habet intellectus multis in rebus,*

rebus, in quibus videlicet veritatis evidentia vni illi non infert, potest voluntatis pondere in hanc partem quam illam partem inclinari. Et ideo etiam Arist. I. Rhetor. c. 1. ait, non similiter iudicium reddimus, cum dolemus & cum letamur, & cum diligimus & cum odimus. Plura pro hac sententia afferentur q. seq.

400 *Respondent* 1. Ad rationem allatam, quod voluntas ideo possit eligere inter bona æqualia, quia in utroque invenit suum motivum, quod est bonitas: quando autem opiniones sunt contradictoriæ, veritas, quæ sola est objectum intellectus, deest uni parti, cum certum sit alterutram esse falsam, ergo intellectus non poterit flecti ad utramlibet partem, ita *Eliz.* q. 3. Deinde ad auctoritates allatas dicunt, *S. Th.* & *S. Ignatium* tantum velle, quod voluntas facere possit, ut intellectus inquiret in plures rationes pro una parte, sicque in sensu tantum diviso æqualium rationum fiat assensus ad unam partem. *Contra primum* est, quod sicuti objectum voluntatis est bonitas vel realis vel tantum apparens, ideoque potest bonitati reali præeligere aliam æqualem tantum apparentem, ita etiam objectum intellectus est veritas vel realis vel tantum apparens, est autem apparens in parte falsa contradictionis, uti supponitur, cum pro illa sit motivum grave, ergo & hanc amplecti potest, ac consequenter in utraque parte invenitur objectum intellectus. *Conf.* nam ponamus *S. Hieronymum* & *S. Augustinum* esse apud me pariter auctoritatis, & sibi contradicere in aliqua opinione, auctoritas *S. Hieronymi* faciet, ut in opinione ejus sit apparentia veritatis sufficiens ad determinationem mei intellectus, saltem accedente piâ affectione voluntatis erga *S. Hieronymum*, & similiter auctoritas *S. Augustini*, ergo. *Contra secundum* est, quod

quòd S. Th. dicat intellectum assentiri uni parti propter aliquid, quod non movet intellectum sed voluntatem; & S. Ignatius dicat voluntatis pondere inclinari, & non novo motivo, ideoque vult intellectum sic semper per voluntatem inclinari ad assentiendum Superioribus, quamvis etiam intellectui non occurrerent rationes majores pro hoc assensu, atque in hoc ponit perfectionem obedientiæ, quòd ita cæcè submittat se piæ voluntati, & inde dicitur ejusmodi obedientia intellectus cæca, qualis non erit, si solam lucem motivi proprii, sequi debeat. Ista omnia *Conf.* in exemplis manifestis, nam si Titius accusetur coram Cajo, qui sit hostis, & coram Sempronio, qui sit amicus Titii, licet uterque eadem motiva audiat pro & contra Titium, sæpe fiet, ut pro diverso affectu, hic judicet Titium innocentem, ille nocentem: Similiter si pictor & statuarius audierint pro & contra motiva æqualia pro majore præstantia utriusque artis, pictor ex affectu judicabit suam præstantiorem, statuarius suam, ergo.

Resp. 2. Ideo voluntatem posse eligere æquale aut etiam minus bonum, quia ex eo, quòd hoc præeligat, non est necesse, ut alterum dicat esse malum: è contra intellectus deberet dicere alteram partem esse falsam, qui enim dicit hoc esse verum, dicit contradictorium esse falsum, nunquam autem potest prudens intellectus dicere hoc præ illo esse falsum, pro quo habet æqualia aut majora motiva dicendi esse verum ita *Eventhr.* Contra est, intellectus assentiens huic vero probabili, non dicit oppositum esse absolute, sed tantum dicit esse probabiliter falsum, nulla autem est contradictio aut imprudentia, quòd dicat hoc esse probabiliter verum, & alterum esse probabiliter falsum, etiam si pro hoc altero sint æqualia aut etiam majora motiva, quia certum est falsa quandoque esse probabiliora veris, ergo.

401
Obje.

- 402 *Objicies 1.* Motiva æqualia se mutuo elidunt, ergo neutrum manet dignum assensu. *R. n.* antecujus oppositum ostensum est n. 263. & 400.
- 403 *Obj. 2.* Ut sim proximè expeditus ad credendum viro gravi, requiritur, ut non cognoscam certo illum decipi, ergo ut sim proximè expeditus ad credendum duobus viris æque gravibus, requiritur, ut certò non cognoscam alterum ex illis decipi, atque ubi affirmant contradictoria, certò cognosco alterum ex illis decipi, ergo non sum proximè expeditus ad credendum huic vel illi, ita *Gonz. n. 46. R. dist. conseq.*, ergo ut sim proximè expeditus ad credendum duobus, requiritur, ut certò non cognoscam hunc vel illum determinatè decipi, & alterum indeterminate tantùm, n. conseq., dummodo enim certò maneat auctoritas gravis pro utroque, manet motivum prudens credendi & huic & illi, uti dictum est n. 398.
- 404 *Obj. 3. Aristoteles 2. de anima text. 153. dicit* imaginari esse in nostra potestate, non verò opinari, ergo intellectus etiam in opinabilibus non subiacet imperio voluntatis. *R. n. conseq.*, ad imaginandum non requiritur motivum, & contrà requiritur ad opinandum, cum opinio sit iudicium tendens in verum saltem apparens, & quia motivum non semper adest pro iudicio formando, hinc meritò dicit non semper esse in nostra potestate opinari; non dicit autem, quando motivum adest, præsertim gravi, non esse in nostra potestate opinari, patetque in materia fidei, pro qua licet sit gravissimum motivum, potest tamen voluntas suspendere actum, & facere, ut intellectus positivè dubitet, ac etiam erroneè iudicet oppositum: videri potest *Ess. a. 107. & seqq.*
- 405 *Obj. 4. S. Th. 1. 2. q. 9. a. 1. ad 3. ait, voluntas movet intellectum quantum ad exercitium actus,*

sed quantum ad determinationem actus, qua est ex parte objecti intellectus movet voluntatem, ... & sic patet, quod non est idem movens & motum secundum idem. R. Tantum vult intellectum ad primos actus necessarios moveri à solo objecto, cum quo stat, quod idem intellectus postmodum per voluntatem moveatur ad alios actus non necessarios.

Obi. 5. Æqualitas motivorum est dubium ob- 406
jectivum, cui in mente respondet dubium formale, ideo enim viri docti hærent & dubitant, quid sentire debeant, si in utramque partem occurrant graves rationes æquales, ergo ubi est æqualitas motivorum, suspenditur omnis assensus, ita Gonz. Conf. ex S. Th. qui ait, *tunc est dispositio dubitantis intellectus, quando est aperta æqualitas eorum, qua movent ad utramque partem*: Item dicit: *dubium, est contrariarum rationum æqualitas*: ut autem sit dispositio opinantis, requirit motiva pro una parte majora, sic enim habet de verit. q. 14. a. 1. O. *tunc est dispositio opinantis, quando intellectus magis inclinat in unam partem quam in alteram, unde accipit quidem unam partem, sed de altera dubitat*. R. Omnia ista vera sunt, loquendo per se, si nempe intellectus sibi relinquatur, accedente tamen imperio voluntatis dubium illud deponitur, & intellectus determinatur ad unam partem, etiam si pro ea sit etiam minus motivum, uti etiam ex S. Thoma ostendimus in q. seq.

Inst. Intellectus est instar bilancis, quæ immota 407
est, ubi pondera utrimque sunt æqualia. Conf. nam non possunt duo homines æquè fortes & agiles, alter alterum è loco expellere, ergo similiter si motiva sint æqualia, neutrum poterit intellectum sibi subicere. R. Sicuti bilanx habens æqualia utrimque pondera manet immota, nisi una lanx aliunde ab extrin-

feco impellatur, ita intellectus per se manet immo-
tus, si adsint æquales rationes; sed sicuti, quamvis
utrimque pondera sint æqualia, aut etiam in una
lance sit majus pondus, tamen potest ab extrinsecor.
g. digito hominis, altera lanx deflecti magis, non ali-
ter ac si plus ponderis haberet, ita intellectus homi-
nis per voluntatem deflecti potest ad illam etiam
partem, pro qua est minus motivum, uti in q. seq. di-
cetur. *Ad Conf.* est idem dicendum, nam hæc rati-
o procedunt in casu, quo intellectus sibi ipsi re-
linquitur; & idem est in duobus hominibus æqua-
liter fortibus, quorum tamen unus, si aliunde adju-
vetur, utique prævalet.

408 *Obji. 6.* Motiva æqualia sunt rationes dubitan-
di, sed solæ rationes dubitandi non sufficiunt ad re-
solvendum dubium, alioquin non essent rationes
dubitandi sed resolvendi, ergo. *R.* Sunt rationes du-
bitandi, quamdiu suspenditur iudicium, si autem
intellectus determinetur ad iudicium propter appa-
rentiam gravem veritatis, quæ est v. g. in parte A.
hæc ratio, quæ ut conjuncta cum ratione opposita
erat ratio dubitandi, jam sola fit ratio resolvendi
partem A.

409 *Inst. 1.* Quamdiu objectum æqualiter se habet
ad verum & falsum, non est ratio resolvendi potius
esse quàm non esse, sed quamdiu rationes sunt æ-
quales, objectum æqualiter se habet ad verum &
falsum, ergo. *R.* Quamdiu objectum æqualiter se
habet, non est ex parte objecti vel intellectus præ-
cisè ratio resolvendi, c, non est ex parte voluntatis,
n, accedente enim hoc imperio voluntatis jam ex
parte actus primi datur aliud principium movens
intellectum & concausans assensum,

410 *Inst. 2.* Intellectus assentiendo præfert unum
motivum alteri, ergo unum apparet melius, & con-
sequen-

sequenter non est æqualitas. R. Præfert unum alteri, propter vim motivi ipsius, n, propter affectum voluntatis, & formaliter per ipsum assensum intellectus, c, ergo unum apparet melius, secundum se & antecedenter ad assensum, n, propter affectum voluntatis & consequenter ad assensum ab intellectu positum, c, & sic fit in hæretico, qui quamvis videat etiam majorem probabilitatem pro objecto fidei, tamen propter impiam voluntatem assentitur opposito, quod consequenter cum pertinacia tenet, non tantum velut probabilius, sed velut unice verum, ideoque rejicit objectum fidei velut falsum. Notat quoque rectè Terul. in Reg. q. 51. assert. 4., si jam positus sit assensus ad partem A., hanc nunc dici posse probabiliorē in actu secundo, quia cum omnis assensus sit accessus & adhæsiō ad unam partem objecti & recessus à parte opposita, & intellectus non ita facile abducatur à ratione per judicium semel acceptata & approbata, hoc ipso objectum se aliter habet respectu intellectus, & ratio etiam ipsi aliter apparet, & inde etiam natum est illud adagium, *suum opinatum cuique videtur probabilius.*

Obij. 7. Ubi nulla est præsumptio veritatis, ibi non potest fieri assensus, quia omnis assensus est ad veritatem, sed ubi rationes æquales contradunt, nulla est præsumptio veritatis pro una parte potius quam pro altera, neutra enim rationes habent præ, sed sunt æquales, ergo. R. Ubi nulla est præsumptio veritatis, si sensus sit, ubi nullum est motivum pro veritate, ibi non potest fieri assensus, c, si sensus sit, ubi non est pro una parte præponderantia motivi, quæ faciat præsumptionem, quod pro ea parte stet veritas, n, satis enim est adesse motivum, & quidem grave, pro singulis partibus, & esse incertitudinem veritatis de utraque determinatè.

412

Inst. 1. Saltem ejusmodi assensus non est prudens, nam ubi rationes pro utraque parte sunt æquales, non est prudens ratio dicendi alteram esse falsam, cum sit æquè magna ratio dicendi esse veram. Constat nam si Petrus videatur mihi esse æqualis Paulo, non habeo rationem dicendi Petrum esse minorem, ideo essem imprudens, si dicerem eum esse minorem; & ratio à priori est, quia quantitas, quæ accipitur pro affirmanda magnitudine in Paulo, non accipitur pro eadem affirmanda in Petro, atqui idem est hic, est enim æqualitas & eadem mensura rationis pro utraque parte, ergo, ita *Ekrentr. R. n. ass.*, prudentes autem rationes pro ejusmodi assensu impetando dabimus n. 416. Ad probationem dico, rationem asserendi hanc partem esse probabiliter veram, etiam esse rationem asserendi oppositam esse falsam, ergo cum habeam rationem gravem asserendi hanc partem esse probabiliter veram, etiam habeo rationem asserendi oppositam esse probabiliter falsam, uti dictum est n. 401. *Nec obstat* esse æquè magnam rationem, ex qua, si vellem, possem asserere illam oppositam esse veram, *viam* una non elidit alteram, & ejusmodi oppositi assensus possunt in sensu diviso convenire eidem intellectui. *Ad Conf.* Evidenter advertatur æqualitas inter Petrum & Paulum, eliditur utrimque probabilitas pro aliqua in æqualitate: è contrà si pro utraque parte habeam gravia motiva, licet cum incertitudine videatur esse æqualitas, potero accedente imperio voluntatis assentiri parti huic vel illi.

413

Inst. 2. Si pulsus arteriæ sit bonus, & color in vultu malus, ita ut æqualiter signent bonam & malam valetudinem, Medicus non potest ferre judicium, ergo similiter hic. *R.* Posse ferre judicium probabile, vel in hanc vel in alteram partem.

Inst.

Inst. 3. Si rationes sint utrimque æquales, Judex non potest nisi temerè assentiri uni parti, ergo similiter intellectus noster. *R. n. ant.*, quamvis enim leges statuant, ut tum neutri parti in foro externo plenè adjudicet, tamèn non ideo erit temerarius, si per voluntatem erga suum amicum inclinatus internè assentiatur ipsius rationibus.

Reliqua solventur ad quæstionem sequentem.

Q. 52. Si motiva pro una parte sint probabiliora, 414
an etiam tum possit intellectus per voluntatem applicari ad assentiendum parti minùs probabili. *R.*

§. I. Si sit materia facti, *Carden.* negat, uti n. 398. insinuatum est, quia secundùm Juristas probatio fortior destruit debiliorem, præsumptio major minorem: quidquid sit de foro externo, in quo sententia exterior semper ferenda est secundùm majus pondus rationum, puto etiam in materia facti esse tenendum, quod diximus n. 398. Quod materiam juris attinet,

§. II. Potest voluntas applicare intellectum, ut 415
motivis minùs probabilibus assentiatur, ita Auctores n. 399. citati cum *Teril.* in Reg. q. 30. 31. 33. & *Illf. t. I. d. I. a. 6.*, fateturque *Gonz.* d. 10. n. 58. *S. Thomam* videri hoc ipsum docere, ipse autem d. 3. c. 2. tenet oppositum, sed pro se malè citat *Vasq.* & *Less.*, saltem locis illis, quos refert, Item *Suar.*, nam non negat absolutè, sed potiùs idem nobiscum assentit, & tantùm dicit oppositum sibi esse probabile: contra nos tamen sentiunt *Laym.* & *Palav.* Item *Ess.* in app. a. 113., saltem pro casu, quo intellectus evidenter judicat motiva pro una parte esse graviora, si autem excessum illum evidenter non cognoscat, stat pro nobis; fatetur autem n. 152. rarè contingere, ut directè judicetur cum evidentia de notabili illo excessu. Responsio nostra *Probatur 1.*, quia ipsamet voluntas potest è duobus bonis ferri in minus,